

УДК 159.953:372.881.1:355.23

Валентина ГРІШКО-ДУНАЄВСЬКА,
*кандидат психологічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВІДБОРУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КУРСАНТІВ-ПРИКОРДОННИКІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Специфіка підготовки військових фахівців у сфері суспільного порядку, охорони та захисту держави полягає у використанні іноземних мов під час виконання різноманітних службових завдань в особливих умовах діяльності. Це зумовлено розвитком відкритості українського суспільства на міжнародній арені сьогодення, покращення взаємодії з правоохоронними та силовими структурами зарубіжних країн з метою інтегрування у сучасний світ та стати конкурентоздатними військовими фахівцями. Цього вимагає і поглиблення політичного та практичного діалогу між країнами-членами НАТО та Україною, посилення процесу запровадження Україною євроатлантичних реформ широкого спектру тощо.

Процес вивчення іноземної мови у вищому військовому навчальному закладі (далі ВВНЗ) є безсумнівно і переконливо мотивованим, що робить його одним із важливих розвивальних чинників для становлення сучасного компетентного військового професіонала. Учені доводять, що вивчення іноземної мови сприяє розвитку позитивної мотивації, що в свою чергу сприятиме трансформації спонукань кур-

сантів ВВНЗ до зрілої мотиваційної професійної сфери. Засобами іноземної мови виховують інтерес до змісту та процесу професійної діяльності, бажання до професійного зростання, почуття обов'язку перед суспільством та патріотизму, прагнення до самоствердження.

Відтак, важливою метою в освітньому процесі ВВНЗ є оволодіння майбутніми офіцерами-прикордонниками професійною іншомовною комунікативною компетенцією, вміннями та навичками перекладацької діяльності для належного виконання службових обов'язків з охорони кордонів Батьківщини. Отже, навчання іноземної мови має професійну спрямованість та вимагає від викладачів іноземної мови високого рівня психологічної компетентності при здійсненні відбору та організації навчального матеріалу для оволодіння курсантами-прикордонниками іноземною мовою.

Метою статті є дослідити психологічні аспекти відбору та організації навчального матеріалу з метою формування професійної іншомовної комунікативної компетентності курсантів-прикордонників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу наукових джерел з проблеми, що вивчається, надав нам можливість розглянути різноманітні психолінгвістичні підходи до відбору та організації навчального матеріалу з іноземної мови в умовах ВВНЗ. У межах нашої публікації розглянемо особливості навчальних матеріалів для формування належного рівня професійної іншомовної комунікативної компетентності через призму цілей навчання іноземної мови та змісту навчання. Цілі навчання, визначені стратегічними документами, визначають рівень і технології організації процесу навчання іноземної мови. Цілі впливають на різні аспекти організації іншомовної освіти і певним чином спрямовують їх. Насамперед, це має вплив на зміст навчання, на засоби його реалізації [15, с. 54].

Слід зазначити про різну інтерпретацію вченими цілей навчання іноземної мови. Так, наприклад, Е. І. Соловцова та Л. Б. Чепцова розглядають цілі навчання з позиції розвитку здібності суб'єкта навчання до міжкультурної комунікації [16, с. 12]. І. Л. Бім під цілями навчання іноземної мови розуміє формування елементарної

комунікативної компетенції в ній [3, с. 5]. М. В. Баришніков визначає цілі навчання іноземної мови як попередньо спланований і сформульований результат вивчення іноземної мови суб'єктами навчання в заданих умовах [2, с. 13]. Ретельний аналіз проблеми ми знаходимо у працях вченого Є. І. Пасова. Найперспективнішим, на його думку, є підхід ситуативно-тематичного відбору навчального матеріалу. Нам імпонує думка Г. О. Китайгородської, що процес спілкування, а, відповідно, процес навчання іноземної мови є нескінченим ланцюгом мовленнєвих ситуацій [12]. У рамках діяльнісного підходу О. О. Леонт'єв дає визначення мовленнєвій ситуації як сукупності умов, мовленнєвих і немовленнєвих, необхідних для виконання поставлених цілей, але ці умови повинні бути задані в тексті або створені керівником заняття [13]. Цікавий поетапний шлях відбору матеріалу пропонує Д. І. Ізаренков: від визначення сфер спілкування через відбір цілісних актів діалогічного спілкування до відбору класів ситуацій, далі до конкретних ситуацій, і лише потім до мінімізації навчального матеріалу [9]. Проблематиці, що ми вивчаємо, присвятили свої праці багато таких вітчизняних та зарубіжних вчених як І. Л. Бім, О. А. Войтюк, О. Ф. Волобуєва, Л. Клендфілд, Н. В. Кузьміна, С. Меллор-Кларк, Л. Найберг, В. Л. Скалкін, Т. М. Ширяєва, Т. Д. Щербан, С. О. Пілішек та багато інших. Проте питання специфіки урахування психологічних аспектів відбору та організації навчального матеріалу для формування необхідних вмінь та навичок службового спілкування іноземною мовою курсантів-прикордонників у процесі вивчення іноземної мови в умовах ВВНЗ залишається актуальним і сьогодні. Події сьогодення торкаються освітнього процесу, змінюють ставлення до військової справи, модифікують шляхи викладання іноземної мови зокрема та спонукають до пошуку іншого вирішення проблем, що виникають.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вступаючи до військового вишу, курсанти не завжди розуміють сутність їхньої майбутньої професійної діяльності, вони не усвідомлюють, які знання, вміння, навички та якості їм будуть необхідні для вирішення професійних завдань, яка система підготовки приведе їх до опанування майбутньої

спеціальності та формування необхідних компетентностей. Подолати ці труднощі майбутнім офіцерам повинні допомогти викладачі з високим рівнем психологічної компетентності. На думку вченого А. В. Морозова, кожен викладач вищої школи зобов'язаний бути новатором [14, с. 18–19]. Це особливо актуально для викладачів іноземної мови ВВНЗ, де динаміка сучасності і радикальних соціальних змін відразу відображається на усіх рівнях спільної навчальної діяльності.

Існує думка, що неможливо навчити мови у штучному, тобто неприродному середовищі. Найкраще, що можна зробити, це створити умови, щоб вивчати мову. Дослідниця психології навчання іноземних мов І. О. Зимня зазначає, що специфіка іноземної мови як навчальної дисципліни визначається тим, що маючи риси знакової системи, як і будь-яка інша мова, водночас вона визначається низкою відмінних від рідної мови особливостей оволодіння і володіння нею. Іноземна мова, на відміну від інших навчальних дисциплін, є одночасно і метою і засобом навчання. Якщо при вивченні іншого навчального предмета суб'єкт навчання користується мовою як інструментом, то в процесі опанування самої мови виникає проблема поступового засвоєння одних легших засобів і способів для вирішення з їхньою допомогою задач засвоєння більш складних. Суттєвою відмінністю іноземної мови як навчальної дисципліни психолог називає те, що у порівнянні з іншими, його засвоєння не дає людині безпосередніх знань про реальну дійсність (наприклад, як історія чи математика тощо). Мова є засобом формування, а далі формою існування і вираження думки про об'єктивну дійсність, властивості, закономірності якої є предметом інших дисциплін [7, с. 28–33]. Це доводить, що відмінні характеристики опанування іноземної мови повинні бути враховані при викладанні навчальної дисципліни, а також відборі, розробці та організації навчальних матеріалів в умовах ВВНЗ. Для курсантів-прикордонників знання іноземної мови є невід'ємною складовою їхньої професійної компетентності, і розробка вправ-алгоритмів, які відображають процедуру перевірки документів та транспортних засобів іноземних громадян у пунктах пропуску, проведення інтерв'ю з нелегальними мігрантами, які незаконно перетнули державний кордон України допоможе їм

ефективно виконувати свої службові обов'язки під час професійної діяльності та підготує до можливих психологічних навантажень, які супроводжують ті чи інші види діяльності на кордоні.

О. Ф. Волобуєва наголошує, що “своєрідна психологічна природа іноземної мови як навчального предмета, впливає на всі психічні процеси курсанта: своєрідними рисами характеризуються процеси відчуття і сприйняття; високі вимоги висуває іноземна мова до пам'яті; особливу складну та своєрідну роль відіграє в мовленні іноземною мовою мислення; досить своєрідними є почуття та емоції, які пов'язані з вивченням іноземної мови; особливі вимоги висуває навчання іноземної мови до уваги та волі курсантів і слухачів” [4, с. 36].

Ми погоджуємось, що навчання іншомовному спілкуванню не може зводитись виключно до формування вмінь та навичок у вигляді лінгвістичного коду, адже воно передбачає розуміння мовленнєвого та психологічного контексту, що притаманний певним ситуаціям, та спонтанність мовленнєвих реакцій, які є наслідком ідентифікації мовця із носіями іноземної мови та культури. Як психологічний процес мовлення є предметом розділу психології, який має назву психолінгвістика. Отже вона розглядається комплексно: і як засіб спілкування, і як процес психічний та психофізіологічний [18]. Процес оволодіння вимовою, лексичним і граматичним матеріалом іноземної мови відбувається на вищому свідомому рівні на відміну від рідної мови.

Відтак, опанування іноземної мови – це не лише заучування лінгвістичного коду, а переосмислення її чуттєвої площини, і фіксація мовних одиниць – слів, словосполучень, речень та текстової єдності відбувається у пізнавальній сфері в цілому, а не лише в пам'яті [7].

До усіх перерахованих думок учених варто додати, що специфіка ВВНЗ, де майбутні офіцери і навчаються, і одночасно несуть службу, де для чіткої регламентації обов'язків командири використовують авторитарний стиль спілкування і під час занять військових дисциплін і у позанавчальній службовій діяльності, із майбутніми офіцерами, які є їхніми підлеглими, вимагає від викладача іноземної мови надзвичайних психологічних знань та умінь для організації ефективної взаємодії на суб'єкт-суб'єктних засадах, що сприятиме активно-

му опануванню іноземної мови. Адже характер навчання чітко пов'язаний з його метою. Г. А. Китайгородська такий характер навчання, таку взаємодію називає особливою. На її думку, іншою передумовою є знання викладачем іноземної мови усіх факторів, що обумовлюють процес іншомовного спілкування, механізмів спілкування і вміння ними керувати [11, с. 7–8]. Мова йде і про навчальний матеріал, який виноситься на те чи інше заняття. Сучасна психологія та методика викладання іноземної мови багаті навчальним інструментарієм, що складається з великої кількості різноманітних підходів та методів, спрямованих на інтенсивне оволодіння мовою. Але завдання викладача підібрати те психологічне “підґрунття” навчальних матеріалів, яке дозволить організувати проблемну ситуацію в аудиторії для повного залучення суб'єкта навчання в іншомовне середовище. Нам імпонує думка вченої, яка вважає, що в навчальному матеріалі мають бути закладені хоча б символічно такі позиції, ціннісні орієнтації, які не суперечать світогляду суб'єктів навчання і сприяють розкриттю усіх позитивних якостей особистості. На її думку, “тут непомітно вступають в дію елементи психотерапії та психогігієни”. Дослідниця описує випадки, коли студенти, прийшовши на заняття після переживання якихось конфліктних ситуацій чи власних проблем, за рахунок перетворення в інший образ, іншу навчальну роль, що забезпечуються відповідним змістовним навчальним матеріалом, та під дією атмосфери групових дій в сприятливій для нього системі взаємовідносин, відсуває на задній план “залишки” стресу та негативних емоцій. І приклади дослідниці, і власний педагогічний досвід свідчать, що така форма впливу на суб'єкта навчання не одразу призводить до оптимальних результатів, але є докази того, що всі суб'єкти навчання без винятку звільняються від страху допустити помилку, отримати погану оцінку тощо. А викладачі іноземної мови, як ніхто інший, знають про “паралізуючі дії” такого страху [11, с. 40]. І саме тому, в умовах ВВНЗ першочергове завдання викладача іноземної мови забезпечити такий психологічний емоційний фон на кожному занятті та такі види завдань для виконання, які, у свою чергу, дозволять запрацювати безперешкодно усім механізмам сприйняття, опанування й актуалізації іншомовного

матеріалу для подальшого його моделювання та перенесення в реальну службу діяльність в особливих умовах діяльності.

Лінгвіст С. Крашен, відомий своїми дослідженнями та значним викладацьким досвідом у галузі навчання іноземної мови, пропонує п'ять гіпотез щодо ефективного опанування другої (іноземної) мови, що знаходять відгук та підтвердження у нашому дослідженні. Вони такі: 1) гіпотеза засвоєння та вивчення; 2) гіпотеза контролера; 3) гіпотеза природного порядку; 4) гіпотеза вхідного матеріалу; 5) гіпотеза емоційного фільтру. Тобто, вивчати іноземну мову потрібно природним для себе шляхом, головне у цьому – цікаві матеріали. Це і читання, і перегляд фільмів або ігри. Якщо не цікаво, якщо потрібно примушувати того, хто навчається, – вивчення мови ефективним не буде. С. Крашен підтверджує, що найпродуктивнішим видом іншомовної діяльності є активне мовлення, коли розвивається діалог (полілог) іноземною мовою, до чого і повинен спонукати викладач. Відомо, що мовлення суб'єктів навчання вважається ефективним, коли воно складає не менше 70 відсотків від усього заняття. Разом із тим, вивчення граматичних структур, тобто розвиток внутрішнього контролю є теж надзвичайно важливим, щоб рівень висловлювань був достатнім. Велику увагу приділено читанню автентичних матеріалів, перегляду відео та аудіюванню, що сприятиме розвитку мовленнєвого відчуття. Вчений нагадує про природний порядок вивчення елементів мови, саме логічний підбір та правильні етапи подання навчального матеріалу за принципом від простого до складного (принципи регулярності, системності та послідовності) забезпечать ефективне оволодіння іноземною мовою. І найважливішим С. Крашен вважає психологічний емоційний фільтр, який може стати серйозною перешкодою, психологічним бар'єром у процесі вивчення іноземної мови [19].

Викладачу іноземної мови необхідно враховувати також вікові, гендерні та індивідуальні особливості комунікантів (суб'єктів навчання), адже різноманітні проблемні ситуації, і побутової, і службової тематики, вибір ролей у різноманітних ситуаціях повинен бути актуальним і зрозумілим саме для майбутніх охоронців кордону, враховувати їхні захоплення, інтереси, професійну спрямованість, що забезпечить

повну залученість та реальні проживання ролей членами навчальної курсантської групи під час оволодіння іноземною мовою.

Нам цікава думка О. М. Гринчишин, що спостереження за реакцією суб'єктів навчання під час занять говорить на користь того, що особистісні характеристики можуть допомагати чи перешкоджати успішному оволодінню іноземною мовою. Вважають, що екстравертовані студенти володіють акторським талантом, більш успішні в оволодінні іноземною мовою, ніж стримані, інтровертовані, що може надати значну допомогу викладачам у процесі відбору та організації навчального матеріалу для занять із курсантами з певними особистісними характеристиками [5, с. 53].

На думку І. О. Зимньої, традиційний спосіб опанування іноземної мови не активізує інтуїтивних процесів пізнання з причини відсутності зв'язку між навчальним матеріалом та майбутньою професійною діяльністю суб'єктів навчання. У цьому випадку опанування лексико-граматичного матеріалу відбувається за дисциплінарно-предметним принципом, який не є дієвим у ситуації опанування іноземної мови як засобу для здійснення соціальної комунікативної взаємодії [7, с. 80–82]. Праці вчених і власний педагогічний досвід доводять, що доцільним є використання інтерактивних методів навчання, які надають можливість вирішити комунікативно-пізнавальні завдання засобами іншомовного спілкування та спрямовані на розвиток усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності (від аудіювання і говоріння до читання і письма).

Найбільш ефективними формами інтерактивних методів навчання іноземної мови є:

- внутрішні (зовнішні) кола (inside/outside circles);
- мозковий шторм (brain storm);
- читання зигзагом (jigsaw reading);
- обмін думками (think-pair-share);
- парні інтерв'ю (pair-interviews);
- рольові (ділові) ігри тощо [17].

Як основа комунікативного підходу до вивчення іноземної мови, рольова гра покликана моделювати соціальні ситуації реальної мовленнєвої поведінки [8]. Рольова гра як психотехніка створює умови

для спонтанного вираження почуттів, пов'язаних із найбільш важливими проблемами спілкування. Такий метод, на думку Т. М. Ширяєвої, поєднує можливості формування усіх сторін міжсуб'єктної взаємодії: комунікації, інтеракції, перцепції, надає змогу подолати тенденцію до репродуктивного використання мовленнєвих зразків, які трансформуються в продуктивну мовленнєву діяльність у рольових іграх на заняттях з іноземної мови [18, с. 124–125].

Ефективним при вивченні іноземної мови є безперекладний метод, де іноземне мовлення утворює тимчасові зв'язки з відповідними образами предметів і явищ, тобто розвиває іншомовне внутрішнє мовлення та мислення. У зв'язку з цим, доцільно використовувати наочність (фотографії, малюнки, комп'ютерні програми, відеофрагменти, аудіозаписи носіїв мови, але, головне, дотримуватись принципу доступності та підбір матеріалу повинен бути цікавим, насиченим і відповідним до реальних умов виконання майбутніх службових обов'язків. При цьому варто пам'ятати, що використання технічних і наочних засобів навчання повинне бути дозованим і глибоко продуманим і не відволікати від сприйняття основного навчального матеріалу. Можна залучати курсантів і до елементів невербальної, пантомімічної участі. Невербальне пояснення впливає позитивно на створення комплексного образу іншомовної лексичної одиниці, а також, допомагає зняти емоційну напругу та не боятись зробити помилку при поясненні. До того ж пантомімічне пояснення залучає усіх до діяльності та підвищує активність учасників. Отже, курсанти із нижчим рівнем володіння іноземною мовою відчують свою залученість до загального дійства та сміливіше вступають до інтеракції на занятті [18].

Результати наших досліджень також демонструють, що значну кількість завдань на заняттях з іноземної мови можна подати у форматі технік психологічного тренінгу [6]. Це передбачає ефективну діалогічну форму спілкування з метою формування у майбутніх офіцерів-прикордонників комунікативних здібностей, а також активності, самостійності й креативності:

1) принцип добровільної участі (створення таких умов та підбір таких завдань, за яких учасники самі проявлятимуть бажання

до активної участі. Варто розуміти, що примусово позитивні зміни в особистісному напрямку не відбуваються. Відтак, найцікавіші завдання слід ретельно відбирати саме на початковому етапі навчання);

2) принцип активності. Популярність принципу активності пояснюється тим, що, як уже всім відомо, людина засвоює лише 5–10 % з того, що чує, 50 % з того, що бачить, 70 % з того, що проговорює, 90 % з того, що активно відтворює і використовує. Активність учасників зростатиме лише тоді, коли вони налаштовані включитися до спільної діяльності у будь-який момент часу, а діяльність їхня є різноманітною (аудіювання, діалог, робота з текстом, бесіда, дискусія, рольова чи ділова гра, вправи в мікрогрупах, в парах, шерінг/рефлексія, “криголами”, моделювання, супервізія, експерт-аналіз тощо);

3) принцип гармонізації інтелектуальної і емоційної сфер;

4) принцип послідовності завдань та ігор [1]. Спочатку – щось досить безособистісне, загальне, а потім поступово – перехід до питань і якостей більш особистісного характеру: захоплення, сім'я, друзі, навчання, служба тощо. Вправи повинні розвиватись від загального до особистого [10, с. 16];

5) принцип спрямованості на імплементацію результатів навчання в реальності. Отриманий майбутніми офіцерами досвід буде змодельованим в соціальній та професійній практиці. Зміст завдань повинен відображати виклики реальної життєдіяльності учасників і враховувати особливості вищої професійної (у нашому випадку військової) освіти, мати фахову спрямованість. Прикордонники, наприклад, – це перші особи, яких зустрічають іноземні громадяни під час перетину державного кордону, тому навички та вміння здійснити взаємодію на належному рівні у процесі виконання безпосередніх професійних обов'язків, правильно перевірити документи, з'ясувати необхідну інформацію, усунути проблеми, що виникають, вдатись до потрібних заходів, при цьому зберігаючи етикет спілкування та дотримуючись норм культури спілкування під час здійснення прикордонного контролю. Тому завдання фахової спрямованості слугуватимуть певними моделями для відтворення та застосування в реальних умовах під час несення служби в особливих умовах діяльності.

Одним із важливих завдань викладача іноземної мови – звертати увагу на мовне оточення курсантів-прикордонників. Важливий акцент повинен приділятися на іноземну мову у повсякденному житті: улюблені іноземні пісні, виконавці, книги, фільми; створення життєвих та професійно-службових ситуацій для набуття конкретного особистісного досвіду. Адже, наприклад, під час опрацювання завдань професійного спрямування викладачі не лише пояснюють курсантам ситуації, в яких необхідним є використання іноземної мови, ознайомлюють їх із професійною термінологією, але й пояснюють особливості іншомовної комунікативної поведінки та алгоритм спілкування з іноземцями в різноманітних ситуаціях, під час виконання службових обов'язків, військової служби. Варто додати, що залучення майбутніх офіцерів-прикордонників до наукової іншомовної діяльності у військових наукових гуртках є ще одним із важливих засобів розвитку в них креативного інтелектуального потенціалу для формування вмінь та навичок службового спілкування іноземною мовою.

Висновок. Отже, дослідивши психологічні аспекти відбору та організації навчального матеріалу для формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів-прикордонників, варто зазначити, що належне змістовне наповнення навчального матеріалу, вибір інтерактивних методів роботи в процесі вивчення іноземної мови, урахування індивідуальних особливостей курсантів забезпечують конструктивну іншомовну комунікативну взаємодію усіх суб'єктів навчання та сприяють виникненню позитивних мотивів до вивчення іноземної мови, пошуку нових знань, розвитку здібностей до опанування іноземної мови, що є основою формування професійної іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. А це, в свою чергу, забезпечуватиме цілеспрямований розвиток практичних умінь та навичок аудіювання, говоріння, читання, письма та перекладу; розвиток креативного іншомовного мислення як формуючої основи ідейності, що сприятиме творчому підходу до вирішення завдань професійної іншомовної діяльності майбутніх охоронців кордону суверенної України.

Список використаної літератури

1. Авдеева І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи : навч. посібник / І. М. Авдеева, І. М. Мельникова. – К. : ВД “Професіонал”, 2007. – 304 с.
2. Барышников Н. В. Методика обучения второму иностранному языку в школе / Н. В. Барышников. – М. : Просвещение, 2003, 159 с.
3. Бим И. Л. Концепция обучения второму иностранному языку (немецкому на базе английского) : учебное пособие / И. Л. Бим. – Обнинск : Титул, 2001. – 48 с.
4. Волобуєва О. Ф. Психологічні засади розвитку професійних іншомовних здібностей майбутнього військового професіонала : дис. ... доктора психол. наук / Волобуєва Олена Федорівна ; Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2010 – 455 с.
5. Гринчишин О. М. Розвиток мотивації оволодіння іноземною мовою в умовах вищого військового навчального закладу : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.09 / Гринчишин О. М. – Хмельницький : Видавництво НА ДПСУ, 2003. – 207с.
6. Грiшко-Дунаєвська В. А. Програма підвищення рівня суб'єкт-суб'єктної взаємодії майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі вивчення іноземної мови у вищих військових навчальних закладах та результати її перевірки / В. А. Грiшко-Дунаєвська // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / голов. ред. Райко В. В. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 4(73). – С. 407–417.
7. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорения на иностранном языке / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1978. – 158 с.
8. Игнатова Т. Н. Английский язык. Интенсивный курс / Т. Н. Игнатова. – М. : Высшая школа, 1992. – 256 с.
9. Изаренков Д. И. Обучение диалогической речи / Д. И. Изаренков. – М. : Смысл, 1981. – 174 с.
10. Кипнис М. Ш. Тренинг общения, влияния и убеждения. 59 лучших игр и упражнений для развития управления коммуникацией / М. Ш. Кипнис. – Санкт Петербург : Прайм-Евроник, 2008. – 93 с.
11. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам : учеб пособие для преп. вузов и студ. пед. ин-тов (Б-ка преподавателя) / Г. А. Китайгородская. – М. : Высш школа, 1982. – 141 с.

12. Китайгородская Г. А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам : монография / Г. А. Китайгородская. – М., 1986. – 176 с.

13. Леонтьев А. А. Психология общения / А. А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1997. – 351 с.

14. Морозов А. В. Концептуальная модель творческой личности преподавателя высшей школы / А. В. Морозов // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць / редкол. : І. А. Зязюн та ін. – Київ – Вінниця : ДОВ Вінниця, 2003. – С. 18–19.

15. Редько В. Г. Засоби формування комунікативної компетентності у змісті шкільних підручників з іноземних мов. Теорія і практика : монографія / В. Г. Редько. – К. : Генеза, 2012. – 224 с.

16. Соловцова Э. И., Чепцова Л. Б. Содержание обучения испанскому языку как второму иностранному (на материале программы) / Э. И. Соловцова, Л. Б. Чепцова // Иностр. языки в школе. – 1998. – № 1. – С. 11–14.

17. Уварова Ю. В. Особистісні детермінанти формування стилю педагогічного спілкування у майбутніх учителів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 “Педагогічна та вікова психологія” / Ю. В. Уварова ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2005. – 20 с.

18. Ширяева Т. М. Психологічні засоби розвитку пізнавальної сфери студентів в умовах оволодіння іноземною мовою : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Т. М. Ширяева ; Нац. університет “Острозька академія”. – Острог, 2009. – 256 с.

19. Krashen S. D. Principles and Practice in Second Language Acquisition / S. D. Krashen. – Oxford : Pergamon Press Inc., 1982. – 202 p.

Рецензент – доктор психологічних наук, професор Волобуєва О. Ф.

Гришко-Дунаевская В. А. Психологические аспекты отбора и организации учебного материала для формирования профессиональной иноязычной коммуникативной компетентности курсантов-пограничников.

Автор статьи исследует психологические аспекты отбора и организации учебного материала для формирования умений и навыков служебного общения на иностранном языке курсантов-пограничников. Автор утверждает, что важным аспектом является тщательный отбор учебного материала и психологическое обоснование дидакти-

ческих принципов обучения иностранному языку с учетом индивидуальных особенностей и возрастных интересов субъектов обучения, увлечений, их социального опыта, личностного отношения к целям овладения иностранным языком для выполнения профессиональной деятельности, предыдущего опыта иноязычной коммуникативной деятельности.

Ключевые слова: *психологические аспекты, иностранный язык, отбор и организация учебного материала, профессиональная иноязычная коммуникативная компетентность, курсанты-пограничники.*

Grishko-Dunaievskaya V. Psychological Aspects of the Selection and Organization of Educational Material for Cadets-Borderguards' Professional Foreign Communicative Competence Formation

Psychological aspects of the selection and organization of educational material for the formation of cadets-borderguards' professional foreign communicative competence have been investigated in the article. The author justifies that one of the important aspects is the thorough selection of educational material and the psychological substantiation of didactic principles of foreign language teaching, taking into account cadets' age, gender and individual features and interests, their hobbies, social experience, personal attitude to the purposes of mastering a foreign language for the professional activity performance, previous experience of foreign communication activities. The author pays much attention to the psychological basis of educational materials, which will allow to organize the problem situation in class for the full cadets' involvement in a foreign environment, which can be modelled and transferred to the real future professional activity. Such an approach is focused on the purposeful development of practical skills of listening, speaking, reading, writing and translation, as well as on the development of creative foreign language thinking as a forming basis of ideology, which provides a creative approach to the formation of service foreign language communication skills of future officers-borderguards. The author proves that it is efficient to use interactive teaching methods in order to provide the opportunity of solving communicative and cognitive tasks by means of foreign communication and are aimed at the development of all four types of language activity. The non-

translation method has been considered to be effective while studying a foreign language, where foreign communication forms temporary connections with the corresponding images of objects and phenomena, that is, develops foreign language fluency for speaking and thinking.

Therefore the author suggests a number of foreign language tasks in classes in the format of psychological training techniques. This implies an effective dialogical form of communication in order to form foreign communicative competence of future military professionals for their service tasks carrying out.

Keywords: *psychological aspects, foreign language, selection and organisation of educational material, professional foreign communicative competence, cadets-borderguards.*